

EĞİTİMDE DEĞERUENDİRMENİN GEREKLİLİĞİ

1

Emine Bozkurt*

Bilginin gerçek sermaye olarak kabul edildiği günümüzde, eğitime, verilen önem artarak öğretmenlere yeni sorumluluklar ve davranışlar yüklenmektedir. Eğitimin vazgeçilmez temel ögesi olan öğretmen; dinamik, yenilikçi, bilimsel düşünme gücüne sahip bir yapıyla donanık olmalıdır. Öğretmenin oluşan yeni yapısı içinde nesnel ve bilimsel değerlendirme yapabilme niteliğinin bulunması zorunlu bir gerekliliktir.

Bir toplumun varlığını sürdürmesi ve gelişmesinde en önemli kaynak amaçlarına uygun olarak yetiştirdiği insanlardır. Eğitim sisteminin üretici bir alt sistemi olan okulun, toplumun üyesi olan bireylerin bütün yeteneklerinin geliştirilmesindeki başarısızlığı, aile, ülke ve daha ötesi insanlık için bir kayıptır. Bu tür kayıpların önlenmesi okulun ve dolayısı ile öğretmenlerin rollerini iyi bilme ve başarı ile oynamalarına bağlıdır. Ülke çapında insan kaynaklarının geliştirilmesi, yararlı hale getirilmesi, üretim ve tüketim etkinliklerinde bilinçlendirilmesi sağlanmadıkça kalkınma çabalarının başarılı olması beklenemez (Taymaz, 1989:1). Bireyi ise yarar davranışlarla donanık kılmak, toplumun yapı ve işleyişiyle kalımını ve gelişimini sağlamak, istendik insan gücünü sürekli yaratabilmek bakımlarından, bilim ve eğitimin toplumda tuttuğu yer büyük bir ağırlık taşımaktadır ve taşıyacaktır (Ertürk, 1985:105).

Okullar önceden belirlenen amaçlara uygun nitelikte birey yetiştirmek için eylemde bulunur. Öğretme-öğrenme süreci sonunda amaçların ve amaçlarla ilgili davranışların kazandırılıp kazandırılmadığını tespit etmek için değerlendirme yapılır. Çeşitli düzeylerdeki okulların, okullarda olmtulan derslerin amaçlarının gerçekleşme oranı değerlendirme sonucunda ortaya çıkar. Değerlendirme sonucundan yararlanılarak öğretme-öğrenme sürecinin düzeltilmesi ve geliştirilmesi için yeni bir düzenlemeye gidilir.

Değerlendirmenin amacı uygulamanın başarı derecesini tarafsız olarak belirleyebilmektir (Bursalıoğlu, 1987:180). Öğrencinin değerlendirilmesi planda yer alan hedef davranışlardan, öğrencide var olanlarının ölçülüp, olan ve olması gerekenin farkı almarak yapılır. Amaçlara ulaşma düzeyini ölçmeyen, hedef davranışların düzeyi ile ilişkii olmayan sorular, o dersteeki etkinliklerin dönütünü veremez (Başar, 1994:85).

* Elazığ Müli Eğitim Müdürlüğü, İlköğretim Müfettişi

Eksik ve doğru olmayan dönütlerin, öğretmeni yanıltarak, planlama ve uygulama aşamalarında yeni bir düzenleme yapılmasını engellemesi olasıdır.

Smıftaki öğretimin iyi yürütülebilmesi için, öğrenci başarısının sık sık ölçülüp değerlendirilmesi gerekir. Böyle bir durumda öğretmene bu konuda önemli sorumluluklar düşer. Bir smıftaki öğrencilerin herhangi bir dersteki başarıları ölçülüp değerlendirilecekse, o dersin öğretmeni, ölçme ve değerlendirme becerilerine sahip olmak kaydıyla, bu işi yapacak en yetkili kimsedir (Turgut, 1990:4). Sağlıklı bir ölçme aracı ve nesnel, bilimsel değerlendirme bügi ve becerisine sahip olmayan öğretmen, sınıfında ekük, yanlış ve hiç öğrenilemeyen davranışları zamamnda tespit edemeyeceğinden, davranışlarla ilgili tamamlama, düzeltme, geliştirme işini de yapamayacaktır. Sonuçta, öğretme-öğrenme sürecinin başmda planlanan davranışları ram olarak kazanamamış bireyler, toplum yaşamının değişik alanlarında yer alarak, eksik ve yanlış davranışları bu alanlara taşırlar. Dolayısıyla bireyin eylemleri sonucunda elde ettiği verim düşer. Bir öğretmenin meslek yaş amı boyunca yetiştirdiği öğrencilerin sayısı düşünöldüğünde, nitelikli bir eğitinin ayrılmaz parçası olan ölçme değerlendirmenin işlevsel olmasmm önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Eğitimde değerlendirmenin gerekliliğinin nedenleri aşağıdadır (Turgut, 1990: 220):

- 1- Değerlendirme, öğrenciye davranışını nasıl değiştireceği, nasıl geliştireceği hakkında bilgi verir,
- 2- Değerlendirme, yeterince başarılı olan öğrenciyi güdüler,
- 3- Değerlendirme, öğrenci hakkında verilecek kararlara dayanak olur,
- 4- Değerlendirme, öğretmenin kendi öğretiminin ne derecede etkili olduğunu kestirmesine yardım eder,
- 5- Değerlendirme, yöneticilere ve diğer ilgililere bilgi verir.

Değerlendirmenin nesnel olarak yapılabilmesi için ölçülecek özelliğın tanınması ve tanımlanmasını, ölçülecek özelliğın ortaya çıkarılmasını ve gözlenmesini sağlayacak işlemlerin bulunmasını zorunlu kdar. Herhangi bir değişken gözlenemiyorsa varlığı bilinse bile ölçülemez. Ölçme, bir niteliğın gözlenip gözlem sonucunun sayılarla veya başka sembollerle gösterilmesidir (Turgut, 1990:26). Eğitimde öğrenmenin ürünü, insan davranışında meydana gelen değişikliktir. Bu yüzden, öğrenmenin değerlendirilmesi ancak davranış değişmelerinin değerlendirilmesi yoluyla yapılabilir (Bursalıoğlu, 1987:268). Öğrenci davranışlarının ölçülebilmesi için ya davranışların, ya o davranışlar sonunda ortaya çıkan ürünün, ya da her ikisinin gözlenip nicelendirilmesi gerekir (Turgut, 1990: 24).

Geliştirilen ve uygulamaya kademeli olarak konulan eğitim programlarındaki amaçların ölçülebilmesi için davranış olarak ifade edilmesi, amaçları nicelendirmiştir. Bu eğitim programlarına göre öğretme-öğrenme sürecini oluşturan öğretmen, sürecin sonunda rahatça değerlendirme yaparak sonucu kullanabilecektir.

Öğretmen, önceden düzenlediği öğrenim yaşantılarını, öğrencilerine yaşatarak gerçekleştirir. Öğrenim, yaşantılarının gerçekleştirilmesinin sonunda, öğrencide istenilen davranış değişmelerinin oluşması beklenir. Ancak birçok değişken öğrenmeye etkide bulunduğu anda, bazı öğrencilerin tam olarak öğrenmeyi gerçekleştiremediği görülür. İşte bunun için öğretmen her öğrencinin ne derecede öğrendiğini ölçmek ve değerlendirmek zordur (Başaran, 1988: 19). Elde ettiği değerlendirme verilerini ise öğretme-öğrenme sürecini geliştirmek için kullanılmalıdır. Değerlendirme sürecinde öğretmen yeni bir düzenlemeye girmiyorsa işlevsel bir değerlendirmeden söz edilemez. Her değerlendirme sonucunda öğretmen yeni bir düzenlemeye giderek sürekli bir gelişim içinde kendini aşmaya çalışmalıdır.

Sınıfta meydana gelen eğitim durumlarından sonra ara ve son değerlendirmeler yapılmalıdır. Çünkü; yeterli ve düzenli dönüt olmazsa, öğretmen kendini yenileyemez ve öğrencilerin eksiklerini tamam ayamaz (Sönmez, 1986:29). Bunun sonucunda, istenilen davranışlarla donanımlı bireyler yetiştirilemediği için, öğretme-öğrenme sürecine harcanan zaman, enerji boşa gider.

Öğrencülerin, öğrenme kusurlarını ve başarılarını bilmeleri, onların öğrenmeye daha çok güdülenmektedir. Bu konuda yapılan bir araştırmada, 138 öğrenci iki kümeye ayrılarak her gün, onar dakika aritmetik öğretime tabi tutulmuştur. Deneme 20 gün sürmüştür. Her gün on dakikanın sonunda, birinci küme ne kadar ilerledikleri, yanlışlıkların neler olduğu ve hangi alanda daha başarılı oldukları anlatılmıştır. Diğer küme ise yapılan testlerin sonucu hakkında hiç bilgi verilmemiştir. 20 gün sonunda, birinci kümenin daha başarılı olduğu görülmüştür (Başaran, 1988:231).

Eğitimin temel işlevi, bireylerin topluma uyumunu sağlamak, onları işe ve yaşama hazırlamaktır (Taymaz, 1989: 2). Bireyin yetiştirilmesi, eğitilmesi daha çok sınıf ve planlı öğretime gerçekleşir. Eğitim amaçlarına göre düzenlenen ortamda öğrenci etkin, öğretmen rehber durumundadır. Özgür düşünen, yaratıcı bireyler yetiştirilmesi, eğitimde değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır. Geleceğin toplumunu oluşturacak bireyleri eğiten öğretmen, bilimin yöntemi ve ürünü olan teknolojiyi yararlanarak, toplum kalkınmasında önemli bir işlevi yerine getirmiş olacaktır. Taymaz'a göre (1989: 21), hemen her meslek alanındaki gelişmeler sonucu üretimde kullanılmak üzere yapılan makineler, kullanılacak elemanların

daha bilgili olmalarını gerektirirken, sayısının azalmasını gerektirmemektedir. İşte bu öğretmenlik mesleğinin önemini giderek artırmaktadır.

Öğrencinin yaptığı eylemlerin sonucunda ne kadar ilerlediğini ona göstermek gerekir. Her öğrencinin yaptığı eylemler sonucunda elde ettiği bir verim vardır. Bu verim her öğrencide farklıdır. Öğretmen, öğrencinin öğrenmesini değerlendirerek ona başarı hazzını tattırmalıdır (Başaran, 1988: 25(5). Öğretmen, sınıf içindeki öğretme-öğrenme sürecinde dönüt. ipucu, pekiştireç, öğrenci katılımı, sevgi, hoşgörü, saygı, içtenlik, anlayış, demokratik bir ortam, biçimlendirme ve yetiştirmeye dönük değerlendirmeden oluşan öğretim hizmetinin niteliklerini bilerek yerinde kullanmalıdır (Sönmez, 1986: 176).

Fabrikalarda, çeşitli işletmelerde üretilen ürünlerde bir hata tespit edildiği zaman, o ürünü üretmemek ya da dağıtımını yapılmışsa piyasadan toplamak olasıdır. Ya okul denilen işletmelerden hatalı olarak üretilen bireylerin topluma girdikten sonra geri okula alınması olası mıdır? Elbette değildir. İşte bunun için, değerlendirme eğitimin vazgeçilemez bir işlevidir.

Öğretmenin birinci amacı, çalıştığı okulun var olan olanaklarından en uygun biçimde yararlanarak, öğrencilerine hedef davranışları kazandırmaktır. Toplumun ilerlemesi, gelişmesi yönünde çaba harcayacak, kendi amaçları ile toplumun amaçları arasında denge kurabilecek, Atatürk'ün "Türk; öğün, çalış, güven" vecizesinde ifade bulan bilinçli bir birey olmaları için çalışmak öğretmenin görevidir. Şunu unutmamak gerekir, her uygulamanın daha iyisi mutlaka vardır. Kendini aşmaya çalışan öğretmen, uygulamalarını değerlendirerek, değerlendirme verilerine dayalı olarak, mevcut uygulama ile olması gereken uygulama arasındaki farkı en aza indirmeye çalışır. Yerir de ve zamanında yapılan bir değerlendirme eğitimin niteliğini artırıcı, öğretmene yeni bir düzenleme yapma fırsatı verici bir işleve sahip olacaktır.

KAYNAKLAR

- Başar, Hüseyin. Sınıf Yönetimi, Pegem Yayınları Ankara, 1994
- Başaran, İ. Ethem. Eğitim Psikolojisi, Ankara, 1988.
- Bursalıoğlu, Ziya. Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış, Pegem Yayınları Ankara, 1987.
- Ertürk, Selehattin. Diktacı Tutum ve demokrasi, Ankara, 1985.
- Sönmez, Veysel. Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı. Ankara, Pegem Yayınları 1986.
- Taymaz, Haydar. Uygulamalı Okul Yönetimi, Ankara, 1989.
- Turgut, Fuat M. Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, Metotları Ankara, 1990.

"Eğitim, gelişme gerçekleştikten sonra madden elde edilecek bir lüks değildir; gelişme sürecinin bütünleyicisi, zorunlu ve ayrılmaz bir parçasıdır."

(D.Rusk)

TOPLUMSAL KALKINMA VE EĞİTİM

M. ALİ BÜYÜKASLAN*

Yirmibirinci yüzyıla adım atmak üzere olduğumuz şu günlerde, dünyamızda yer alan ülkelerden bir kısmının, diğerlerinden tamamen farklı bir ekonomik, sosyal ve siyasal bir düzen içinde olduğunu görüyoruz. Bu ülkelerde yaşamlarını sürdüren insanların yaşama biçimleri, ekonomik görünüşleri, kültür ve eğitim durumları diğer bir takım ülkelerde yaşayan insanlarınkinden farklı özellikler göstermektedir.

Ekonomistler, toplumbilimciler, eğitimciler, siyasal liderler; dünyamızda yer alan bu farklı nitelikteki ülkeleri; kalkınmış-kalkınmamış, gelişmiş-gelişmemiş ya da gelişmekte olan, batılı-doğulu, zengin-fakir gibi çeşitli adlarla birbirinden ayırmaktadırlar.(Kaya, 1977; 7)

Bu kavramlar kadar yaygın ve bunlarla ilgili olan kalkınma, plan, demokrasi gibi kavramlar da sık sık duyulan, kullanılan sözcükler arasındadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu kavramlar daha sık kullanılır olmuştur. (Kaya, 1977; 7) Özellikle ekonominin istikrarlı büyümesi pek çok ülkenin değişmez amacı olmuştur. Bu, gelişmiş ülkeler için nüfusun sosyal refahındaki gerçek artışlar kadar işsizliğin de azalması anlamına taşırken, gelişmekte olan ülkeler için ise; gelişmiş ülkelerle orantılı bir biçimde yaşam standartlarını yükseltme ve yaygın yoksulluğu azaltma gibi ek hedeflere dönük gayretler anlamına gelir. (Kavak ve Burgaz, 1994; 47)

Eğitim ister gelişmiş ister az gelişmiş olsun tüm ülkeler için önemlidir. (Açıkgöz, 1989; 40) Eğitim sadece, hayati önem taşıyan sosyal bir hizmet olduğu için değil -ki gerçekte böyledir- aynı zamanda iyi bir yatırım olduğu için yapılmaktadır. (Hanson ve Brembeck, 1996; 31) Bir başka ifadeyle eğitim, insanın kendi kendisine yaptığı ve uzun vadede yüksek kazanç sağladığı bir yatırımdır.

* Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü KOCAELİ-1995

-İNSANA YATIRIM OLARAK EĞİTİM-
(İnsan Sermayesi)

İnsan sermayesi kavramı, eğitim ekonomisi araştırmalarının çoğunluğunun ortak noktasını oluşturmaktadır. İnsan sermayesi, insanların eğitim, yetiştirme veya diğer etkinlikler aracılığıyla kendilerine yatırım yapmaları ve böylece yaşam boyu kazançlarını arttırarak gelecekteki gelirlerini yükseltme gerçeğine dayanır. Bir çok klasik iktisatçı, tıpkı bir fabrika veya diğer işletmelerin üretkenlik kapasitelerini arttıran >eni makinelerin veya diğer fiziki sermaye mallarının satm alınmasında olduğu gibi, eğitimin de işgörenlerin üretkenlik kapasitesini arttırmaya yardım ettiğine işaret etmişlerdir. Böylece fiziki sermaye yatırımları üe insan sermayesi yatırımları, yani insanın eğitimi arasında bir benzetme yapılmıştır.(Kavak ve Burgaz, 1994; 19)

Ekonomideki önemli bir ayırım, yatırım ve tüketim kavramları arasında yapılmaktadır. Sınırları her zaman net olmamakla beraber tüm harcamalar, yatırım veya tüketim harcamaları olarak sınıflandırılabilir. Tüketim, doğrudan doğruya fakat kısa süreli yararları sağlayan mal ve hizmetlerin satm alınması veya kullanımı anlamına gelir. Diğer taraftan yatırım, uzun vadede yarar sağlayan değerlerin elde edilmesi anlamını taşımaktadır. (Kavak ve Burgaz, 1994; 1-2) Yatırım, kısaca, üretim malları (makine, araç, gereç, hammadde, vb.) için yapılan harcamalardır. (Aydm ve Diğerleri, 1991; 51)

İnsanların sahip olduğu kas gücü ve zihinsel güç de bir çeşit üretim malıdır. Çünkü, kas gücü, bilgi, beceri ve diğer yetenekler (insanın emek gücü), diğer üretim malları ile birlikte kullanılarak ürün elde edilmektedir.

Bu durumda emek gücünü arttırmak için yapılan sağlık ve eğitim gibi konulardaki harcamalar, insan sermayesine yapdan bir yatırım olarak ele alınabilir. (Aydm ve Diğerleri, 1991; 51) Bu yaklaşıma göre, her toplum için ulusal kalkınmaya giden en verimli, en etkili yol, insanı geliştirmekten geçer. Toplumsal kalkınmada, yetişmiş insan gücü bir sermaye olarak kabul edilmekte ve eğitim de insana yapdan yatırımlı olmaktadır.

Adam Smith, "çok fazla emek ve zaman pahasına eğitilen insan ... pahalı makinelerin biri ile karşdaştırılabilir " ifadesini kullanmıştır. Smith ile beraber diğer bir çok klasik ekonomisder, eğitime yapdan harcamaların gelecekte fayda sağlayacak bir yatırımlı biçimi olarak kabul edilebileceğini ileri sürmüşlerdir. Onlar, eğitim ve yetiştirmenin de bügi ve beceriler biçiminde değer yaratarak insan gücünün üretim kapasitesini arttırdığına işaret etmişler.(Kavak ve Burgaz, 1994; 2) Bu nedenle bütün gelişmiş ülkeler, Gayri Safi Milli Hasıllarının yaklaşık beşe birini bilginin üretimine ve dağıtımına harcamaktadırlar. (Drucker, 1994; 258)

İnsan sermayesini sistematik bir şekilde ilk kez ifade edenlerden biri Theodare Schultz"dur. Schultz, eğitimin verimli bir yatırım olarak ele alınması gerektiğini vurgulamıştır. Ona göre, eğitim sadece bireyler.n seçme şanslarını artırmaz, aynı zamanda endüstriyel gelişmenin ve ekonomik büyümenin öngördüğü işgücünü de sağlar. (Aydın, 1994) Eğitim ekonomisinin öncülerinden olan Schultz, eğitime yatırılan paraların üretimde büyük artışlar meydana getirdiğini ileri sürmüştür. Bireylerin eğitimi için harcanan her dolar ya da lira, milli gelirde; demiryolu, baraj, ağır sanayi gibi ekonomik alanlara yatırılan her dolar ya da liradan daha fazla bir artış meydana getirmektedir.(Kaya, 1977; 13)

Ricardo ve Malthus da eğitimi, aile planlamasını sağlayacak olan alışkanlığın kişilere kazandırılmasında bir araç olarak göstermişler. (Kaya, 1977; 13) Eğitilmiş kadımlar, gelecekteki ekonomik büyüme ve refahın sağlanmasında, hiç iş gücü olarak kullanılmasa bile bir ülkenin en iyi ekonomik yatırımlardan biri olabilir. Çünkü kızların çoğunluğu anne olur ve çocukları üzerinde babalarından çok daha fazla etkileri olur. Başlıca etki alanları: 1) sağlık, 2) beslenme, 3) doğurganlık olarak sıralanabilir. (Kavak ve Burgaz, 1994; 71)

Komünist ekonomistler de eğitimmiş insan gücü üzerinde araştırmalar yapmışlar. Sovyet ekonomistlerinden Strumilin'e göre; okullar kanalıyla verilen örgün eğitimin, fabrikalarda verilen eğitime göre üstünlükleri vardır. Profesör Strumilin araştırmaları, bir yıllık eğitimin, hemen hemen üç yıllık çıraklığa eşit olan bir avantaj sağladığını ortaya çıkarmıştır. Ona göre, 8-16 yaş arasında verilen eğitim, işçinin sonraki çalışmalarında yüksek verim ve ücret artışına neden olmaktadır. (Kaya, 1977; 14)

Önceden eğitim almış işgörenlerin, işbaşında yapacağı hata ve iş kazalarını da azaltacağı düşünülürse, daha güvenli bir iş ortamı ve kaliteli ürün elde edilmesi, üretim açısından önemli bir etken olmaktadır.

İnsan sermayesi kuramcıları, genellikle, ekonomik büyümenin bilinen tüm girdileri açıklandıktan sonra, açıklanamayan farkın büyük kısmının insan sermayesinin geliştirilmesinin katkısından kaynaklandığını kab il eder ki, bunda da eğitim önemli rol oynamaktadır. İnsan sermayesinin geliştirilmesinin A.B.D.'deki ekonomik büyümeye katkısı ilginç bir örnek oluşturmaktadır. Buna göre, 1919 ile 1957 yılları arasında büyümenin açıklanamayan %36 ile %70 arasında değişmektedir. (Aydm, 1994)

Bu durumda eğitim, insana yapılan en iyi yatırımdır; ekonomik büyümenin ve toplumsal kalkınmanın itici gücü olan nitelikli insan gücünü hazırlar. Böylece eğitim ancak, uzun vadede, yüksek kazanç sağlar.

Kısaca, eğitim, gelişme gerçekleştikten sonra maddeden elde edilecek bir lüks değildir. Eğitim, kendi basma gelişme sürecinin kaçınılmaz, sorunsuz ve ayrılmaz doğal bir parçasıdır (Hanson ve Brembeck, 1966; 29-30).

EĞİTİMİN DIŞSAL YARARLARI

Eğitimin dışsal yararları, öğrenci ve aile gibi karar vericiler tarafından elde edilen özel yararların üzerindeki ve ötesindeki topluma dönük yararlarıdır. Bu yararlar, eğitim nedeni ile artan kazanç biçiminde ortaya çıkan parasal ve parasal olmayan yararların ötesindedir. Örneğin, demokratik kurumların işlediği bir toplum, kişilerin yaşama ilişkin doyumlarmı ve bu kişilerle ilgili özgürlüklerini, düşük suç oranlarını, daha fazla kitap, daha fazla gazeteyi ve daha fazla yazılmış eseri içerir. Ekonomi ve ona dayalı piyasalar, bireylerin matematiksel okur-yazarlık, uyum ve anlayış düzeyleri yüksek olduğunda daha iyi işler. Eğitimden kaynaklanan kazanç artışları sadece kişisel yararları sağlamaz. Aynı zamanda, kamu hizmetleri için yapılan ödemeleri de artırarak toplumsal yararları sağlar ve kamu refah maliyetlerini düşürür. (Kavak ve Burgaz, 1994; 29)

Diğer taraftan, nadir olmakla birlikte, daha yetenekli suçluları da ortaya çıkabilmektedir. Örneğin bilgisayar yolu ile banka dolandırmak, üst düzey yöneticilerin yaptığı yolsuzluklar gibi münferit olaylardır.

Eğitimin dışsal yararlarını ölçmeye ve yararlılıklarını ortaya çıkarmaya yönelik olarak çok sayıda araştırmalar yapılmıştır.

Eğitimin dışsal yararlarının tanımlanması ve analizinde Hovvard R. Bovven (1943) ve VVeisbrod (1962, 1964) liderlik ve öncülüğü yaptığı araştırmalar sonucunda, eğitimin dışsal yararlarını iki ana başlıkta toplamışlardır: 1) Eğitimin bir bütün olarak topluma yararları, 2) Bireyin, içinde bulunduğu çevreye ve işyerindekilere dönük yararları. (Kavak, 1994; 30)

Dışsal yararların özünü, topluma yönelik genel yararları oluşturmaktadır. Bu nedenle, eğitimin topluma dönük yararları üzerinde durmakta fayda vardır.

Eğitimin bir bütün olarak topluma dönük dışsal yararları şöyle sıralanmaktadır (Kavak ve Burgaz, 1994; 30-32,):

a. Eğitim, etkin bir demokrasi ve demokratik kurumlar için gereklidir. T. Jefferson, eğitimi, hükümet ve diğer kurumlardaki özgürlüklerin korunmasında bir anahtar olarak görmüştür ve eğitimin devletin temel sorumluluklarından birisi olması gerektiğini vurgulamıştır.

b. Eğitim, etkin piyasalar ve teknik değişikliklere uyum için önemlidir. Schultz, "Ekonomik dengesizliklerle başarılı bir biçimde başa çıkma yeteneği ancak eğitimle kazandırılabilir ve modernleşen bir ekonomide eğitilmiş insanların çoğalması eğitimin önemli yararlarından biridir" demiştir.

c. Düşük suç oranları ve ceza sistemleri giderlerinin azalması. Spiegleman (1968), eğitim görmüş gençlerin suç işlemeye daha az eğilimli oldukları yönünde kanıtlar sunmuştur.

d. Yoksullara yardım, sağlık yardımı, işsizlik desteği ve kamu maliyetlerinde azalma. Garfinkle ve Howeman; hane reisinin eğitimi ile yoksulluk derecesi ve bununla ilgili olan yoksullara yardım ve sağlık harcamaları arasında güçlü bir negatif ilişki bulmuştur.

e. Sermaye Piyasalarının kusurlarının azaltılması.

f. Toplum hizmetleri sunan kuruluşlar. Bu tür kuruluşlar arasında, toplumu geliştirme komisyonları, yardım toplama kampanyaları, aile hizmet kurumları, hastane gönüllüleri gibi pek çok örgütlenme yer almaktadır. Bunların tümü sadece kendilerine hizmet etmek ve yarar sağlamak amacıyla değildir, bu hizmetler gerçekte başkalarına da yarar sağlamaktadır. Eğitimli insanların, sözü edilen toplumsal hizmetlere daha fazla katıldıkları saptanmıştır.

g. Üretimdeki tamamlayıcılar; eğitimsel olmayan yararlar. Eğitimsel etkinliklerin bir yan ürünü olarak okullar, çalışan annelere çocuk bakım hizmeti sağlar. Diğer taraftan sürücü eğitimi sadece sürücülere yarar sağlamaz, daha düşük kaza oranları biçiminde toplumun diğer üyelerine de dışsal yararlar sağlamaktadır.

Değişik toplumsal kurum ve kuruluşlarda görev alan insanların, kendilerinden beklenen mürur ve davranışları kazanmalarında en güvenilir yol eğitimidir. Başka bir deyişle, toplumsal kurumların öngördüğü nitelikte insan gücünün yetiştirilmesi, toplumun eğitim sisteminden beklenmektedir. Eğitim sisteminin bu işlevini yerine getirmesindeki başarısı, eğitim sürecinin çıktısı olan eğitilmiş insan gücünü girdi olarak alan ve bu insanlarla topluma hizmet sunmaya çalışan toplumsal kurumların başarısı için bir önkoşul olmaktadır.

KALKINMADA EĞİTİMİN ROLÜ

Eğitim:

Her birey bir zeka ve yetenekler koleksiyonu ile doğar. Eğitim, değişik biçimlerde ki bu yeteneklerin ortaya çıkarılması ve geliştirilmesi için gerekli potansiyele sahiptir.

Zihni ve ruhu geliştirme, merakı giderme, düşünme ve usavurma gibi özellikler geçmişte ekonomik anlamdan uzak düşünöldüğü için, bazı toplumlarda eğitimin ekonomik işlevi ikinci derecede kalmıştı. Fakat, gerçekte eğitim, (geliri artırarak sağlık ve beslenmeyi geliştirerek, aüeyi küçölterek) dikkatleri en fazla çeken yoksulluğun üstesinden gelme rolü oynayabilir. Eğitim, belli bir konuda bilgi sağlar ve genel muhakeme becerülerini geliştirir. (Bunlar eğitimin "bilişsel" etkileridir) Ayrıca, inanç ve değerler ile iş ve topluma karşı mtumlann değişimine neden olur. (Burlar da "bilişsel olmayan" etkilerdir ve üretken ekonomik etkinliklerle doğrudan ilişkilidir.)

Eğitilmiş insan gücü herhangi bir ülke ekonomisinin en can alıcı girdisidir. Fiziki sermaye eksikliğinin sık göröldüğü gelişmekte olan ölkelerde, eğitilmiş işgücünün hazır bulunması daha da önemlidir. Eğitimin işgörenleri daha verimli kıldığı gerçeği ve gelişmekte olan ölkelerde ekonomik büyümenin temel sınırlayıcılarından birinin becerili insan gücü eksikliği olduğu inancı artık herkesçe kabul edilmektedir. Bu da, eğitime olan güveni artırmaktadır (Kavak ve Burgaz, 1994; 9-69,).

Kalkınma:

Kalkınmaya farklı kapsamda anlamlar yüklenmekte ve değişik açılardan tanımı yapılmaktadır. Gelişmekte olan ölkelerin siyasal liderleri, kalkınmaktan söz ettikleri zaman genellikle ekonomik kalkınmayı kastederler. Ekonomisder de genellikle kalkınma sözüyle ekonomik büyüme sözünü eş anlamda kullanırlar. Böylece, bunlar, kalkınmayı kişi basma düşen yıllık milli gelir ve G.S.M.H. gibi ekonomik göstergelerin artışı olarak görmektedirler. Oysa B.M. Örgütü'nün eski genel sekreteri UThaıt, kalkınmaya oldukça geniş bir açıdan bakmıştır. O'na göre, kalkınma yalnızca insanların maddi gereksinmeleriyle ilgili olmayıp, onların toplumsal koşullarının geliştirilmesi ve umudalarının gerçekleştirilmesiyle de ilgilidir (Kaya, 1977; 9). Az gelişmiş ölkelerde, diplomatik bir yaklaşımla yaram dünden farklı olması gerektiğini; değişimin gerçekleşebüceğini; durum m umut verici olduğunu anlatarak gelişmeyi hareketlendiren, eğitimin kendisinden başka bir şey değüdür (Hanson ve Brembeck, 1966; 31).

Böylece, okur-yazarlık oranı, ilk, orta ve yüksek öğretimde olmUaşma oram, eğitim teknolojisinin yaygınlık derecesi, eğitim düzeyin yükseltilmesi, bütün toplumsal, ekonomik, yönetsel ve siyasal gelişmeler -kısaca kalkınma- için bir ön şart olarak düşünölmektedir. Başka bir ifadeyle, başarılı kalkınma süreci, bir toplumu değişim bilincine kavuşturmaya dayanır (Kaya, 1989. s.24). Eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, sanayi, tarım, ba>mdırlık hizmetleri, şehir planlaması ve kırsal alanlar bu değişimin kapsamına girmektedir. Böylece, kalkınmakta olan ölkeler, bugün yoğun bir değişim çabasına girmiş bulunmaktadır (Kaya, 1977; 9). Değişim bilincine kavuşmanın ilk adımı da eğitimidir.

Eğitim, Ekonomi ve Kalkınma:

Ekonomik büyümenin çoğu, toprak, iş ve sermayeye üişkin yarımlarla açıklanır. Fakat ekonomik büyüme, aslında, bu geleneksel öğelerin katkısının ötesinde başka öğelerle de ilgilidir. Bunların bir bölümü de eğitim yoluyla sağlanan bilgi, beceri ve üretkenliği artırıcı yatırımın ürünüdür. Bu nedenle insanın en iyi ve verimli yatırımlarından biri kendisine, insana yaptığı yatırımdır; yani eğitimidir (Güçlüol, 1989; 33).

Eğer insanı, teknolojinin ilerlemesini izlemeye hazırlamıyosak bir felakete koşuyoruz demektir (Kültür Koleji, 1991; 320). Giderek büyüyen bir modern ekonomi, mali kayıtları tutabilmek, plan ve projeleri anlayabilmek, mal ve hizmetlerin üretim ve dağıtımıyla ilgili benzer işlemleri yerine getirmek için daha çok, okur ve yazar insana gereksinim duyar. Kişi basma düşen gelir düzeyinin yükselmesi daha yüksek bilimsel ve teknolojik düzeye bağlıdır. Bu da araştırmaları yürütecek ve bunların teknolojik adaptasyonunu gerçekleştirecek çok sayıda bilim adamı, teknisyen ve mühendisin yetiştirilmesini gerektirir (Kavak ve Burgaz, 1994; 47).

Ekonomistlerin gayri safi milli hasılda, kişi basma düşen milli gelirden, sanayileşmede artış olarak tanımladıkları ekonomik büyüme gerçekte, yeni bilimsel bilgilerin birikimi ve bu bilgilerin teknolojide uygulanmasından ibarettir. Yeni bğüer edinmenin ve bu bğüeri teknolojiye uygulamanın anahtarı da eğitimidir. (Kaya, 1989; 24)

Geri kalmış ölkelerin liderleri, toplumlarını, geri kalmışlığın çemberinden kurtararak çağdaş uygarlığın nimerine ulaştırabilmek için kalkınma çabalarına, yani değişmeye zorlamaktadır. Bu sonuçların çözümü ise; toplumsal ve ekonomik lalkınmaya verilecek önemde yatmaktadır. Ancak, kalkınma planları yapacak kişileri yetiştirmedikçe ve bu planların başanya ulaşması için halkı işbirliği ruhu ile eğitmedikçe, hiç bir kaUrınma planı gerçekleşmeyecektir. Çünkü eğitim, bireylerin ilgisini geliştirerek görüşlerinde esneklik sağlar, meslek dağılımında olumlu bir harekeüilik yaratır ve kalkınma planlarının uygulanmasında halkın katkısını hızlandırır. (Kaya, 1977; 9-11)

Kalkınma bir davranış değiştirme sorunudur. Çünkü, kalkınma davranışlarının rasyonelleşmesini gerektirir. Rasyonel davranışlar, kafalarda ihtilal denebilecek bir değişme yapılması ile sağlanır. Bunun için de gelişmeye açık kafalar gerekir. Çağdaşlığa ulaşma süreci, genel anlamıyla gelişme süreci, insanın amaçlarını gerçekleştirmesi için zihninde ve kişüiğinde oluşan köklü değişiklikleri içerir. Eğitim; insanlarda ve toplumlarda böyles bir değişimin veya gelişmenin en etkin aracıdır (Hanson ve Brembeck, 1966; 28).

Eğitim, gelişme çarkının önemli dişlilerinden biridir. Gelişmekte olan ülkelerde karşılaşılan darboğazlardan biri uygun eğitim almış insan sayısının azlığıdır. Bir ülkenin sahip olduğu zengin doğal kaynakları üretime dönüştürmesi, eğitilmiş insan gücü ile gerçekleşebilir.

Gelişmiş ekonomilerde bile eğitim daha hızlı ve daha anlamlı bir ekonomik büyümenin anahtarıdır. İleri düzeyde eğitimin; araştırma ve teknoloji sahasında kullanılması kitie eğitimi sayesinde gerçekleşir (Hanson ve Brembeck, 1966; 29). Çünkü; gelişme insan faktörüyle doğrudan ilgilidir; onların yaklaşımlarına, gözlemlerine, enerjilerine ve bir işi doğndan kendilerinin yapma isteğine bağlıdır. Bu isteğin ateşleyicisi de eğitimidir.

Profesör G. U. Papi, eğitimin bu alandaki işlevleri maddeler halinde şöyle sıralamaktadır (Kaya, 1977. s. 12):

- a. Kişileri, yeni buluşları daha kolay kabul eder duruma getirir.
- b. İşgücü için gerekli potansiyeli sağlar, makineleşmeyi geliştirir.
- c. Üretim tekniklerinin yararlı bir biçimde birleştirilmesini sağlar.
- d. Yeni teknik buluşların gecikmeden uygulanmasını sağlar.
- e. Hem ülke içinde hem de uluslararası alanda, işgücü ve girişim yeteneğini geliştirmekte etkili olur.
- f. Teknik, ekonomik ve siyasal kararlar verme durumunda olan sorumluların tehlikeli ve yanlış kararlar vermesini önler.

Yalnız yukarıda sıralanan nedenler bile, siyasal, ekonomik, toplumsal ve yönetsel gelişme için, eğitimin; ne derecede önemli olduğunu göstermektedir.

Eğitim düzeyi; ekonomik büyüme, siyasal gelişme ve toplumsal gelişme -kısacası kalkınma- arasında doğrusal ilişkiler olduğu bilimsel araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu durum birtakım ülke gruplarına ilişkin bazı verilerin incelenmesiyle daha iyi değerlendirilebilir. Aşağıdaki tablo; bu amaçlarla, ülke gruplarının ortalama okur-yazarlık oranları üe bazı ekonomik ve sosyal göstergelere göre durumlarını sergülemektedir (Kaya, 1989; 29,29).

Tablo - 1 Ülke Gruplarının Okur-Yazarlık Oranı İle Bazı Ekonomik ve Sosyal Göstergeler

ÜLKE GRUPLARI	1975 Okur-Yazar Oranı	1985 Kişi Başına Düşen Milli Gelir,\$	1985 Yaşama Şansı Yıl	1980 Köyde Oturma	1977 Dr.Başına Düşen Nüfus	1978 Kişi Basma Eneji Tüketimi	1985 Yüksek Öğretimde Okull.
Geri Kalmış Ülke	% 38	270	60	% 79	9900	kg 161	% 4
Gelişmekte Olan Ülke	71	1290	61	49	4310	903	11
Gelişmiş Ülkeler	99	11810	74	23	630	7060	36
Petrol Ülkeleri	50	9800	53	42	1830	1620	6

Tabloda görüldüğü gibi, toplumsal ekonomik göstergeler, okur yazarlık oranı yükseldikçe iyileşiyor, okur-yazarlık oranı düştükçe olumsuz] aşıyor.

Bilginin ve eğitimin bu önemini kavrayan gelişmiş ülkelerin yönetici ve aydınlarının soruna bakışını, Davos'ta (89) ekonomi dünyasının öide gelen 60 kadar ünlüsünün yaptığı toplantıan sonunda, Fransa eski başbakanı Raymond Barre'nin basma verdiği bilgi çok iyi yansıtmaktadır. Barre, bu kez yaşanması öngörülen büyümeye hız verecek en önemli faktörün bilim ve teknolojideki yenilikler ve buluşlar olacağını ifade etmiştir. Barre'ye göre, önümüzdeki dönemde ve 21. Yüzyılda, dünya çapında rekabet, belirleyici nitelik kazanacaktır. Bu nedenle en fazla önem taşıyan alanı da "insana yatırım" olacak; insana ve eğitime yatırım yapmada öne çıkacak olan ülkeler ekonomik alanda da öne çıkacaktır (Açıkgöz, 1989; 40).

SONUÇ

Bir ulusun gelişmesi her şeyden önce kendi insanının ilerlemesine bağlıdır. O canlılık ve insan potansiyelini geliştirmedikçe, maddi, ekonomik, politik ya da kültürel yönden daha fazla gelişme gösteremez. Az gelişmiş ülkelerin çoğunun temel problemleri doğal kaynakların kıtlığı değil, kendi insan kaynaklarının az gelişmiş olmasıdır. Bu nedenle ülkenin birinci görevi insan gücü kaynaklarını desteklemek ve geliştirmektir (Hanson ve Brembeck, 1966; 149). Bu da eğitimden başka birşey değildir.

KAYNAKÇA

- 1) Açıkgöz, Kemal. "Az Gelişmiş Ülkelerde Eğitim", Eğitim Bilimleri Sempozyumu, İnönü Üniversitesi Eğitim Fak. 15-17 Haziran 1989 Malatya s. 39-50.
- 2) Aydm, Mustafa ve Diğerleri, Eğitim Sosyolojisi. Teknomak Ltd. Şii. Ankara, 1991.
- 3) Aydm, Mustafa, "19. Ve 20. Yüzyılların Evrimsel Kuramları" Ders notu, İnönü Üniversitesi Eğitim Fak. Malatya, 1994.
- 4) Drucker, Peter, F. Kapitalist Ötesi Toplum (Çeviri: Belkıs Çorakçı) İnkılap Kitabevi Yaym Sanayi ve Tic. A. Ş. İstanbul, 1994.
- 5) Güçlüol, Kemal. "Eğitim, Kalkınma ve Bazı Göstergeler". Eğitim Bilimleri Sempozyumu. İnönü Üniversitesi Eğitim Fak. 15-17 Haziran 1989 Malatya s. 30-38.
- 6) Hanson, John W. ve Cole S. Brembeck, Education and the Development of Nations, Nevv York: Holt, Rinehart ve Winston. 1966.
- 7) Kavak, Yüksel ve Berrin Burgaz, Eğitim Ekonomisi Pegem Personel Geliştirme Merkezi Yayın no: 14. Ankara. 1994.
- 8) Kaya, Y. Kemal, İnsan Yetiştirme Düzenimiz, Nüve Yayınları, Ankara, 1977.
- 9) Kaya, Y. Kemal, "Kalkınmada Eğitimin Rolü", "Eğitim Bilimleri Sempozyumu". İnönü Üniversitesi, Eğitim Fak. 15-17 Haziran 1989, Malatya, s. 24-2-
- 10) Kaya, Y. Kemal, "İnsan Yetiştirme Düzenimize Yem Bir Bakış", Set Ofset Matbaacılık Ltd. Şti. Ankara, 1993.
- 11) Kültür Koleji Genel Müdürlüğü, Eğitimde Nitelik Geliştirme. Kültür Hizmetleri A. Ş. Kültür Koleji Yayınları no: 1, İstanbul, 1991.

Ö Ğ R E T İ M P R O G R A M L A R I N I N P L A N L A N I P U Y G U L A N M A S I

Nihat BÜYÜKBAŞ*

Eğitimin açık bir sistem olmasından bilim ve teknikteki gelişmelerin onu etkilemesinden, sistemin yeniden düzenlenmesinden, yapılan yarıırımların boşa gitmemesinden, yani insanın tutarlı davranışlarla donatılması gereğinden dolayı, programlı eğitime gitme zorunluluğu vardır. Programlı eğitim, her ders için (Türkçe, matematik, sosyal bilgiler, fen bilgisi, müzik, fizik, kimya vb.), her okul ve sınıf düzeyinde hedef ve davranışların belirlendiği, bu davranışların her öğrenciye belirtilen sürede nasıl kazandırılacağına saptandığı, her bir öğrencinin belirtilen süre içinde, bu davranışları kazanıp kazanamadığmm yoklandığı bir süreçtir (Sönmez, 1991).

Bir öğretmen, derse girmeden önce; niçin öğreteceğini, neyi öğreteceğini, bunları nasıl ve ne zaman öğreteceğini, ne kadar öğrettiğini nasıl ölçeceğini tasarlayıp planlamak durumundadır.

Öğretim programlarımızın konu ve öğretmen merkezli bir anlayıştan öğrenci merkezli bir anlayışa doğru yöneldiği gözlenmektedir. Özellikle İlköğretimde Matematik, Fen bilgisi, Beden Eğitimi ve kısmen Türkçe gibi derslerin öğretim programlarının öğretmenin ne yapacağından çok öğrencinin ne yapacağı ile ilgilendikleri görülmektedir. Son zamanlarda geliştirilen bu programlarda her dersin özel hedefleri belirlenmiş ve bu hedefler davranışsal olarak ifade edilmiştir. Bu durum yapılan işin sonucunda öğrencide nelerin görülmesi gerektiğini net olarak bilinmesi açısından başta öğretmen olmak üzere tüm çalışanların da işini kolaylaştırmıştır.

Çünkü bu programlarda öğretim sonunda öğrencilerin neleri bilmesi gerektiği, öğrencilerin ne yapabilmesini beklediğimizi ve öğrencinin ne tür değer ve tutumlar edinmesini umduğumuzu biliyoruz.

Madem ki eğitim, Ertürk'ün tanımıyla "bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kaşdı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir", öyleyse bu istendik davranışların neler olduğunun, bunların nasıl kazandıracağına ve nasıl ölçüleceğinin önceden planlanması gerekir.

İlköğretim Müfettişi ELAZIĞ

F.Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü-Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı Yüksek lisans Öğrencisi.

Gerçekten de günümüzde artık hiç bir iş raslantıya bırakılamaz. Kaldı ki eğitim-öğretim işi rastlantıya bırakılamayacak kadar hayati önem taşır.

Bu nedenle, her öğretmenin yaptığı işi rastlantısal olmaktan kurtarması için okuttuğu dersin programını çok iyi inceleyip, amaçların mantığımlı tahlil etmesi gerekir. Öncelikle ulaşması beklenen amacın, bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanın hangi basamağmda olduğu, bu amaçlara ulaşıldığıının göstergesi olan öğrenci davranışlarının neler olduğunu bilmek durumundadır. Eğitim durumunu da (işleniş basamağı) buna göre ayarlaması gerekir.

Amaç ve davranışların planlanmasından sonra, bu davranışların nasıl kazandırılacağı da ayrımlı olarak planlanmalıdır. Bilişsel alanın bilgi düzeyindeki bir hedef davranış ile duyuşsal alanın bütünleştime basamağındaki bir hedef davranış arasında eğitim durumunun düzenlenmesi açısından farklılık vardır. Hedef davranışın bu özellikleri gözönünde bulundurularak araç-gereç, yöntem ve diğeri tüm etkinlikler buna göre planlanmalıdır.

Yapılan etkinliğin amacına ne kadar ulaşıldığımlı, öğrenci davranışına dönüşüm dönüşmediğinin de kontrol edilmesi gerekir. Bu aşamaya kalite kontrol veya değerlendirme aşaması denilmektedir. Bu aşama, daha önce hangi davranışları kazandırmayı planlamış isek bu davranışları ölçmeye yönelik ölçme aracımızı belirleyip planladığımız aşamadır.

Özbilgin (1994; 21)'in'de belirttiği gibi hedef davranışların her birini en az bir soruyla yoklanması gerekir.

Değerlendirme basamağmm çeşidi yararları vardır. Öncelikle, işlenen dersin başarı derecesi hakkında öğretmene bilgi verir. Değerlendirme sonucunda yapılan etkinliğin öğrenci davranışına dönüşmediği anlaşılırsa, ya eğitim durumunun düzenlenmesinde bir eksiklik var, ya da doğru yöntemi işe koşmamışız demektir. Belki araçlarımızı yeterince öğrencinin hizmetine sunmamış, öğrenciyi yeterince güdülememiş veya dikkatlerini sınıf ortamına çekememiş olabiliriz. En önemlisi de kazandınlamayan davranıştan haberdar olup onu yeniden kazandırma yoluna gitmektir. Çünkü hedef davranışlar çoğu zaman birbirinin önkoşulu niteliğindedir. Özellikle matematik dersinin hedef davranışları güçlü bir suali yapıya sahiptir. Bir önceki davranış kazanamamış bir öğrenciyi, bir üst davranışın kazandırılmaya çalışılması hem zor hem de kişilik bozukluklarına kadar varan aşınmalara neden olabileceği gözden uzak tutulmamalıdır.

Amerikalı eğitimci Blow ve arkadaşlarının yaptıkları bir araştırmada okullardaki grupla öğretim durumunda öğrenme eksikliklerinin belirlenmesi ve bunların giderilmesi halinde öğrenme düzeyinde bir standart sapmalı bir artış sağlandığını kanıtlamışlardır. Yani grupla öğretimde, öğrenme eksiklikleri giderilmeden öğrenen öğrencilerden yüzde onaltısının ulaşabildiği öğrenme düzeyine, öğrenme eksiklikleri giderilerek öğrenen öğrencilerin yüzde ellisi ulaşabilmekte ve başarı yaklaşık üç kat artabilmektedir (Özbilgin, 1994: 22).

Yeni geliştirilen ve davranışçı akımın etkisinde kalınarak hazırlandığı anlaşılan bu programlarımızın uygulamada amacına ulaşabilmesi için öncelikle öğretmen davranışlarının program mantığına uygun olarak geliştirilmesi gerekir. Bunun için en kestirme yoldan seminer ve hizmet-içi eğitim kurslarıyla, öğretmenlere programların planlanması ve uygulanması konusunda eğitim verilmelidir. Bu sistemde öğretmenin daha çok oluması, araştırmaya yönelmesi ve kendisini yetiştirmeye ihtiyacı vardır. Çünkü programların uygulamada başarıya ulaşması ile öğretmenin verimliliği arasında doğru bir orantı vardır.

Öğretmenin verimliliği kişisel ya da mesleki bir takım niteliklere sahip olmayı gerektirir. Kişisel nitelikler; samimiyet sabır, sevecenlik, demokratiklik ve hoşgörülü olmaktır. Mesleki nitelikler ise; yeterli bilgiye sahip olma, öğretim yöntem ve uygulamalarını bilme, dersi canlı tutma, öğrencideki gelişmeyi kontrol etme, okul içinde ve dışımda iyi ilişkiler kurabilmedir (Ataklı, 1994: 48-57).

KAYNAKÇA

- Ataklı, Aylanur, (1994), "İlkokullarda Yönetici Davranışlarının Öğretmenlerin Verimliliğine Etkisi", Eğitim ve Bilim Dergisi, Ankara, TED yayını, Cilt: 18, Sayı 93.
- Ertürk, Selahattin, (1984), Eğitimde Program Geliştirme, Yelkentepe yayınları, Ankara.
- Özbilgin, Lütfi, (1994), Öğrenme Eksikliklerinin Okul Başarısdaki Rolü ve Giderilmesi, Anahtar dergisi, Ankara, M P M yayını, Sayı: 70.
- Sönmez, Veysel, (1991), Program Geliştirmede "Öğretmen El Kitabı", Ankara, Pegem Yayıncılık.